

פרוטוקול מס' 59

מישיבת ועדת הכלכלה שהתקיימה

בי"א טבת תשל"ה - 25.12.74, 09.00

נכחו: חברי הועדה - י. הורביץ - יו"ר

ע. אמוראי

ב. דרובלס

א. זילברברג

מ. חריש

י. יודין

א. לבני

א. לבנבראון

י. מודעי

ע. פינרמן

י. קרמרמן

ש. אבטבי

מוזמנים: מ. שמגר - היועץ המשפטי לממשלה

ד. אלעזר צי"ם

מר רותם צי"ם

עו"ד ענבי " , יועץ משפטי

א. גרא - משרד התחבורה

מזכיר - פלקסר

רשמה - ש. אלטרמן

על סדר היום: הפקדות צי"ם

היו"ר י. הורביץ:

אני פותח את הישיבה. אני רוצה לברך את ידידנו דדו לעבודה החדשה שהוא קיבל על עצמו. לא תמיד היא תהיה עם נחת, לפעמים כפויט טובה. בהצלחה!
מר שמגר הביע את נכונותו להופיע בפנינו, לאחר שבישיבות קודמות הובעו טרוניות על צי"ס. אנחנו נשמע את דבריו.

מ. שמגר:

כפי שציין היו"ר הופנה תשומת ליבי לדיון שהתקיים בועדה ב-19 לנובמבר. הועדה גם הואילה להעביר את העתק מהפרוטוקול. אני בחפץ לב אמלא אחרי השאלות, במידה ואני יכול לעשות זאת בשלב הזה שבו אנחנו נמצאים.

את הנושא של צי"ס אי אפשר לראות כמנותק מנושא שהוא רחב יותר. כל האירוע שאני קורא לו ההפקדות לסוגיהן, שהבכיר לבדיקות פנימיות וחקירות משטרתיות. זה נושא שיש לו לבוש משולב. זה כולל את החברה לישראל, זה כולל את צי"ס, זה כולל את בתי הזיקוק. לכן טיפולים שנעשו בתחום הזה השתרעו בהכרח על כל המישורים האלה שהזכרתי אותם. ואני אומר דברים ידועים ומובנים לחברי הועדה. המטריה של צי"ס היא רק דגם של אירוע יותר רחב, לכן לא ראיתי טעם במישור המשטרי בחקירת קטע של צי"ס בלבד, אלא הכל נחקר בתור שלמות אחת מראשיתה.

מבחינתי החלוקה הזאת לשלשה היא חלוקה מוסדית, מבחינת הגופים הישראליים הנוגעים לנושא זה. האירוע שהתייחסתי אליו יש לו משמעות משטרתית-פלילית, יש לו משמעות ארגונית. אלה שני מישורים שונים. יתכן שיש לו משמעות פרסונלית. אם אני כולל בזה את הצד הארגוני, את הצד הארגוני הייתי מחלק לצד פרסונלי ולצד נוהלי-ארגוני בפשטו של המושג הזה.

כאשר הופנתה תשומת ליבה של ועדת השרים לעניני כלכלה בראשית אוקטובר לתופעה של הפקדות אשר אינן חוזרות לתעודתן בשל הסתבכותו של סיבור רוזנבאום, קיים דיון ב-4 לאוקטובר 1974 ובדיון הזה התייחסה ועדת השרים לעניני כלכלה לצעדים המתחייבים באופן ידני מן התופעה הזאת. השלחתי בדיון הזה והוחלט שיעשו בדיקות בכל אחת מהחברות הנוגעות לענין, ז"א - נציגי הממשלה בכל אחת מהחברות ידרשו קיום חקירה, כי אף אחת מהחברות האלה איננה חברה ממשלתית ב-100%. לאור החקירות האלה ניתן יהיה להגיע למסקנות נוספות.

באופן פרללי הוריתי על חקירה משטרתית-בדיקות המשטרתיות האלה, שהיו חשובות מאד לבעצמן, לפי החומר שהיה בידינו. בשלב ראשון נשענו על חוק מרמה ועושי, אחד הפרקים של החוק הפלילי ותקנות הגנה כספים 41. אני אומר באופן כוללני, כיוון שחקירה משטרתית לפי עצם טיבה בשלבים ראשונים איננה מצמידה עצמה לסעיף מסוים בחוק, אלא הסעיף הוא יותר תולדה של גיבוש החומר אחרי החקירה. אבל צריכים להיות קווים מנחים לפעולתה של המשטרה. וזה התחיל באופן מידי לגבי כל המכלול של ההפקדות לסוגיהן.

בו בזמן שהמשטרה חקרה, היו גם שלשה צוותים, אחד בצי"ס, אחד בבתי הזיקוק ואחד בחברה לישראל, שהיו שונים. אנחנו גם רצינו שההרכב יהיה שונה, כדי לא ליצור מזנוליטיות רבה מדי בחקירת הדברים, אלא רצינו להפיק דב-גוונות. כל אחד הגיש דו"ח. המעורבות של הממשלה בכל הגופים האלה היא שונה, לפי דרגותיה. המעורבות הרבה ביותר מבחינת ההון המושקע וכח השליטה היא בבתי הזיקוק - 75%. קטן יותר החלק בצי"ס - 50-55%. קטן עוד יותר בחברה לישראל, שבה יש אחוז קטן מאד.

כאשר קיבלתי את הדו"ח של חברת צי"ס, דו"ח שצפה מאד, הנשתי חוות דעת לשרים הנוגעים בדבר, בעיקר שר-התחבורה, שהוא לפי החלוקה בין שרי הממשלה השר שמופקד במישור על צי"ס, על חלקה של הממשלה בצי"ס ויתר הארגונים הממשלתיים. וגם נתבקשתי לדווח בישיבת הממשלה. ודאי קראתם שעשיתי זאת.

הדו"ח של צי"ס שהוגש על ידי אחד מהצוותים שהזכרתי נתן תמונה ראשונית מקיפה - אם אפשר לחלק קומפלימנט - די בהירה מבחינת ניסוח הדברים. כאשר מנסים לנסים למטריה כזאת, קשה לאדם שאיננו משפטן לקרוא את הדו"ח. במקרה הזה אני מוכרח לציין שהוא בהיר וברור, עושה ניתוח של ההפקדות, ניתוח היסטורי ובדיקת המעורבות של כל אחד מן הגורמים של החברה הנוגעים לנושא הזה. גם הוצבע באופן מיוחד על דברים שנראו לצוות הזה כטעוני חקירה או נקיטת צעדים, כיוון שזה איננו חומר משטרי. אין כאן עדויות שאדם חותם עליהן, אלא זהו דו"ח מוססי, דו"ח כפי שמקימת אותו חברה לעצמה.

קיבלתי את החומר הזה ב-18 לחודש נובמבר וב-19 לחודש נובמבר הוצאתי את ההוראות למשטרה שמתבקשות לדעתי מהדו"ח הזה. ההוראות שהוצאתי למשטרה התייחסו. לכיווני החקירה אותם אפשר לקיים עתה לאור החומר שבוצע בדו"ח. כיווני החקירה מחקשים לנושאים אחרים. לא הייתי רוצה - וחבינו ודאי מדוע - להתייחס למשדות לגבי אנשים, כאשר הנושא נמצא בחקירה. זה מאד לא מקובל ולא רצוי.

מבחינת חוות הדעת שלי למשטרה - היא היתה המורטת ביותר

ז"א - אם אני התייחסתי בפרק שלם בחוות הדעת למישור החקירה הפלילית, אני ניסיתי להתוות בתוך חוות הדעת את הנושאים העיקריים שנראים כטעונים ברור. וזה מתחיל מהנושא של ההפקדה הראשונה של 6 מליון דולר שנעשתה עוד בשנת 1971 בחברות הואדוויזיות. הכוונה לחברות שבשליטתו של טיבור רוזנבאום בליכטנשטיין וכלה בהפקדות נוספות שחייבו חקירות, הן בתחום: האם יש משום מעשה מרמה, האם יש משהו שיכול היה וצריך היה או עלול היה להיות מרומה כמשמעותו של מושג זה בחוק מרמה ועושה על ידי פעולת ההפקדות האלה, הן ההפקדה הסיבובית שעוברת מאחד לשני כדי ליצור תדמית של כיסוי כספי מסוים? קורה לפעמים שאני עושה הסכם בשוק הכספים שאני אפקיד כסף בתנאי שאתה תהיה ערב. אם זה נעשה באופן חוקי וגלוי ואין מישהו שעלול להיות מרומה על ידי כך - זה איננו פגם. כאן אני בודק מבחינתי האם קוימו ההוראות של החברה לישראל? האם היתה כאן הלוואה או קשר לתת הלוואה לבעל מניות חוץ עקיפת סעיף 98 לפקודת החברות? האם לא היה כאן מעשה שהוא בגדר עבירה של סעיף 75 לפקודת החברות? האם אדם שפעל מחוץ למסגרת סמכותו לא עבר על ידי כך עבירה של מעילה באימון, בניגוד לסעיף 140 לפקודת החוק הפלילי? כל האפשרויות, החל מתחום הסמכות המרכזית וכלה בתחום המרמה. הכל נמצא חוץ כדי בדיקה. זה המישור המשפטי הקלטי. כמובן שיש דברים יותר ספציפיים. עצם הפקדת כספים מחוץ לישראל בחשבונות אישיים או מסופררים כוללים - זו עבירה על תקנות החגנה כספים 41 לכאורה. ז"א - כאן יש משהו ספציפי שטעון חקירה ובדיקה. ולאור ההנחיות שנתתי הן יותר לכיוון הבהרות ההלכות המשפטיות. לדוגמא: מה מעמדם של עובדי החברה? אתם יודעים ודאי שעובדי חברה זו, למרות שהיא רק בחלקה ממשלתית, נחשבים לעובדי ציבור. לצרכי החוק הפלילי. כדי שאדם יחשב לעובד ציבור על פי החוק משנת תש"ז, מספיק שזה יהיה גוף שיש לממשלה שליטה אף בחלק שבו. ז"א - הדבר הזה חשוב מבחינתי, כיוון שלדוגמא אם היכרתי את סעיף 140 לפקודת החוק הפלילי שמדבר על מעילה, ברור הסעיף הזה חל רק על עובד ציבור. ואם היה מדובר על תאגיד שהוא פרטי לחלוטין, סעיף 140 לא היה חל. הסעיף חל על כל חלק של הממשלה.

דרך אגב, ודאי יעניין אותכם כוועדת כלכלה, כי הגעתי עם ועדת החוקה חוק ומשפט לסיום בדיקה של תיקונים בפקודת החברות, תיקונים שיתחייבו לצורות הדיווח של החברה, שזהו דבר יותר טכני. אני העליתי את רשם החברות על מחשב, מינוי כונסי נכסים.

בשעתו הוסיפו תיקונים לפקודת החברות. תיקון מס' 3 שהוגש בשנת 1970, שהיה צריך לשקף את הלקחים של בנק פויכטונגור. אם הוועדה תקבל את דעתי - וכנראה שהיא תקבל - יוסיפו לתיקון הזה סעיף חשוב לחוק מרמה ועושה, אשר יהיה דגמה לסעיף 140. ז"א - חובותיו של עובד של תאגיד לגבי אותו תאגיד יהיו זהים לחובותיו של עובד מדינה לגבי המדינה. אפשר יהיה להאשים עובד תאגיד במעילה או במעילה באימון, אם עשה כן לגבי התאגיד שהוא עובד בו. זה היום לא קיים. סעיף 140 מתייחס רק לעובד ציבור. זה תיקון חשוב מאד לא רק מבחינה משפטית ניסוחית. אני לא מסתכל רק כתובע אשר מכין לעצמו את סעיף האישום המנוסח, אלא מבחינה ציבורית, חברתית מורלית יש חשיבות בטן שעובד תאגיד יודע שיש לו חובות נאמנות לגבי התאגיד ואפשר לנקוט בסנקציות משפטיות פליליות אם איננו מקינים את חובותיו. זה מתייחס למושג תאגיד, זה כולל שותפויות, אגודות שיתופיות, אפילו הקרש לצרכי צדקה.

י. מודעי: לפי המאמרים בעיתונות זה הדגש מיוחד על הרמת תרומות לכל מיני מוסדות.

מ. שמגר: זה מה שנוגע למישור הפלילי. מצאתי גם נושא בהתנהגותם של רואי חשבון. שוב פעם בלי להכנס לפרטי הדו"ח שפורסם, מאחר שהוועדה דנה ב-19 לנובמבר - חלק גדול מהדברים ידוע. אינני רוצה להלאות אותכם בפרטי פרטים, רק אדבר על העקרונות.

התוצאה של הבדיקה של הדו"ח של הצנות של צי"ם העלתה בין היתר שבמאזנים לא הוצגו ההפקדות כמשמעותן. ז"א - הם הופיעו כהפקדות בבנקות, למעשה אלה הלוואות ולא הפקדות. שנית, לא היה גילוי שצריך היה להיות על פי תקנות רשות ניירות ערך בדבר מעמדו של בעל עניין (כולל בין היתר אדם שהוא חבר במועצת המנהלים), בתקנה 45 של תקנות ניירות ערך ועריכות דו"חות. אני סברתי שבלי קשר עם התפתחות החקירה הפלילית צריך לנקוט צעדי חקירה וצעדים משמעותיים נגד רואה החשבון. אני מצטער לומר זאת, זה אמור כלפי צי"ם, זה אמור כלפי החברה לישראל.

היו"ר י. הורביץ: למרות ששם צויין כספים ולא בנקים.

מ. שמגר: יש דברים אחרים שם.

ב. דרובלס: ומי שנתן להם את ההוראות?

מ. שמגר: לרואה חשבון אי אפשר לתת הוראות, הוא עובר על פי כלליה של ראיית חשבון. כל מגמתו של רואה חשבון להיות בלתי תלוי. הוא איננו עובד של החברה, להבדיל מחשבונאי של החברה, ממנהל הפנסים של החברה. כל הדרישה שמונחת ביסודה של פקודת החברות וחוקים דומים בארצות אחרות, שהביקורת

לכן דורשים את פירסום המאזן ואישור רואה החשבון. זו מין גושפנקה אשר צריכה להיות לה משמעות אמיתית. ואם לא ניתן לסמוך על דברים אלה - אנחנו חותרים תחת אחת מאשיות חי הכלכלה. ובהכרח כל בדיקה וחקירה של חי הכלכלה צריכים להיות מבוססים על הסתמכות, על בדיקה של משהו אחר. לא כל בעל מניות ובכל חברה יכול להיכנס לפרטי החשבונות. לכן לא קיים דבר כזה של הוראות. משנת 1973 יש גם תקנה של רואה החשבון, כבעקבות תיקונים שיזמנו לפני שנים לחוק רואי חשבון השל"ה - 1955. בתקנות אלה ניסינו לפרט את צורת הבדיקה של המאזן לא רק בצורה תורתית, אלא לצורת המאזן. רואי החשבון פעלו עד לתקנות אלה על פי כללי המקצוע. מיטב המסורת החשבונאית של ראית החשבון, כפי שבאה לידי ביטוי בסיפורות. ישבתי בעבר בנדרדויות בין רואי חשבון ובין בוררים. רואה החשבון היה מביא את הספרים על ראית חשבון ואמר: כך המקובל. ניסינו בצורה מסוימת לצאת מהתורה הערטילאית הזאת ולכתוב בתוך תקנות אין בודקים מאזן, מתי צריך לכתוב הערות. ובין היתר, אסור להיות כפוף להערות של משהו. אם משהו עושה ביקורת מטעמך, אתה מוסר לו אחריות מטעמך. בחברה של רואי חשבון עובדים מספר אנשים יחד, גם שכירים ביניהם.

לכן מסיבות אלה מצאתי שאם יש תאור בלתי מדויק, אפילו

לא בדיוק, אלא מחוסר תשומת לב או רשלנות, מן הנכון לנקוט בעצדי החקירה והדין המשמעי המתחייבים מחוק רואי החשבון. כך עשיתי במקרה הזה לגבי החברה לישראל.

יש רואה חשבון שהעמידו אותו למשפט?

א. זילברברג:

בעבר היו רואי חשבון שהועמדו למשפט.

מ. שמגר:

התחום השלישי - התחום האתי המשפטי. היתה התייחסות

לתחום הארגוני, תחום שדורש טיפול יסודי מהרבה כיוונים. אתם ודאי יודעים שבין הנושאים שועדת השרים לענייני כלכלה עוד תדון בהם אלה מסקנות ארגוניות שנובעות מהחקירות האלה. הרשיתי לעצמי להעלות דוקא במישור הזה מספר נושאים שמחייבים דיון. גם זה פורסם כמו כל דבר בעיתון, אינני יכול לחדש הרבה. יש לי הרהורים בנושא של מעורבות הממשלה בחברות, כאשר השליטה שלה איננה מגיעה למרה שנראית לי כסבירה. אני חושב שדעתי בנושא הזה מקובלת כיום גם על רשות החברות הממשלתיות וגם על האוצר בכלל. כאשר הממשלה צריכה לבחור במקרים מסוג זה בין יציאה מחברה שבה אין לה משקל כראוי, כדי שיינתן ביטוי למגמות הממשלתיות שמחייבות אותה להיות שותף בתאגיד מסחרי רגיל, ובין המסקנות לעתיד שצריך להסיק מכך. אני סבור שחברה שבה השליטה של הממשלה היא מזערית אין טעם להמשיך בחברות. בקטע רחב יותר צריך לדון מחדש במדיניות של הממשלה בחברות, לגבי היעדים והמטרות בצורה קונקרטית. יש בחברות נושאים שאינם במטריה שלי - באיזה מידה היום צריך להצטרף לנושאים שאינם בתחומים של חברת הספנות הלאומית, כפי שיעודה אומר. יש עניין של בעיה הדירקטוריון, ז"א - מי הם הגורמים שיכולים לייצג את הממשלה בצורה האופטימלית ובצורה היעילה ביותר בדירקטוריון? האם זה צריך להיות, לדוגמא, הפיקוד הבכיר, שזמנו עלול להיות מוגבל מבחינה מעשית, או שמא צריך לעבור לשיטות אחרות, ובין היתר של נושאי תפקידים בחברות הממשלתיות אשר תפקידם הבלעדי להיות חבר דירקטוריון. אז יוכלו להתפנות לנושא הזה במיוחד. יש לזה מעלות ומגבלות. לנושא התפקיד הבכיר יש הידע, המשקל והיכולת לבצע את הדברים במשרד הממשלתי הפרללי. זה ימונע התנגשויות באותם מקרים שבהם מדובר על חברה ממשלתית. אלמנט המעורבות הוא רצון לבצע מדיניות ממשלתית מסוימת באמצעות החברה הזאת. אחרת אינני רואה הגיון לשותפות של הממשלה. הממשלה לא צריכה לעסוק באפיקים מסחריים גרידא. זו דעתי לפחות. הנושא הזה טעון מחשבה מיוחדת. לגבי צ"ים אחד הממנים שאולי תעלה את הנושא הזה לדיון בצורה בולטת יותר.

כיוון שדבר הזה גם נבחן לאור חוק החברות הממשליות,

שוב פעם בוועדה שמאשרת כבר מתקרבים לסיון הגיון בו, הוא לא מכיל פתרון לכל הבעיות האלה, הוא דק יוצר את הכלים של פיקוח ושל מעקב. הוא לא פותר את הבעיה של יישום החקירות. אימתי הממשלה תהיה בתור חברה. הדיון הענייני של הבעיות בכל מקרה יצטרך להיות התייחסות מנובשהמשך.

אם לסכם את הדברים, הואיל והובע חשש מסוים בדיון

שהתקיים בוועדה ב-19 לנובמבר, כאילו לא ננקטים צעדים שצריכים להינקט, לעניות דעתי ננקטו כל הצעדים כדי שניתן יהיה להסיק מסקנות ארגוניות, כדי שהיעשה חקירה פלילית משטרתית בהקדם ככל האפשר וכדי שיהיה תיאום בין כל הגורמים החוקרים בנושא. בין הדברים שלדעתי הם חשובים לקידום החקירה - קישור במישורים השונים, בין המשטרה לבין הרשות לניירות ערך, אשר דנה בנושא זה מבחינת הפרוספקט שפורסם על ידי החברה לישראל לבין אגף מטבע חוץ באוצר. שלשה גורמים שפועלים באופן פרללי, אבל בקדקד מסוים הם צריכים להיפגש, כדי לתאם. זה הכל נעשה היום. זה נעשה בתיאום אפילו עם מס הכנסה. המעגל סגור. הממשלה מקדישה לזה מאמצים רבים. זו חקירה שאיננה פשוטה. אני מקוה שתוך זמן סביר בלי לאבד זמן ללא צורך אנחנו נגיע למסקנות לחיוב, לשלילה, שגם הן תבאנה למימוש מה שאנחנו רוצים לממש. זה לא משפיע על מסקנות ארגוניות שאפשר להסיק באופן פרללי.

היו"ר י. הרביץ:

אני מודה ליוסף המשחמי על דבריו. אולי תוכלו לראות

י. מודעי:

לסדר : לאחר דבריו של היועץ המשפטי, אני לא כל כך מבין מדוע הוזמנו נציגי צי"ם. יכול נציג צי"ם פה לומר : לא היו דברים מעולם. ובזה לגמור את העניין. לא היתה קביעה חד-משמעית של היועץ המשפטי. הוא אמר שעבר על החומר ומצא נימוקים מספיקים להעביר לחקירה משטרתית. אם הבינותי נכון, אני מציע לצי"ם לומר : לא היה. אם היועץ המשפטי רוצה לחדד ולומר : כן, כבר בשלב הזה אני קובע שיש א', ב', ג' - אז יש טעם שצי"ם ישיב ויסיביר.

היו"ר י. הורביץ:

אני עצמי רציתי להביע את מורת רוחי מהעובדה שהדו"ח לא הגיע לועדה, למרות שביקשתי אותו. אם היועץ המשפטי העיר הערות אישיות או הצביע על מפגעים עם האצבע ממש, כדי להדריך אן לכוון ולהעיר את תשומת ליבה של המשטרה - זה נושא אחר. הדו"ח כולו עם הבעיות שלו היה צריך, לפי דעתי, להגיע אל הועדה, אם משרד התחבורה ואם מצי"ם. אני מביע את מורת רוחי שמנעו מאתנו לדאוג את הדו"ח לאחר שהדו"ח הופיע בפני צי"ם ובפני משרד התחבורה, והם ודאי הפכו בו והפכו בו, שם היינו רוצים לשמוע לאיזה מהלים ומסקנות הם הגיעו, מה הם מתכוונים לעשות. איך הם רואים את העניינים?

הערה אולי לא כל כך מתאימה : מוזר בעיני שיש אספקטים פליליים לנושא הזה ואיש לא נעצר. ראינו מקרה המור שנעצר אדם ולא נוחזים לו אפילו חופשה לחג ולאבל משפחתי. במקרה לא רחוק, לעומת זה, לא נעצר איש אפילו לחקירה. וכאן הנזק הציבורי המורלי הרבה יותר גרוע. יש כמה דברים שנראים גם להדיוטות מוזגים, כמו קופה ב-זההפקדות. שמא יש פה איפה ואיפה? אולי ליועץ המשפטי יש בעיניו זה תשובה. זה נראה לאדם מן הצד קצת מוזר. אולי היה צריך לשאול את השאלה בסוף כל הברור?

באקש את סליחת היועץ המשפטי אם בשאלה שלי הבעתי עמדה. אנחנו נשמע את כל הדברים, נשאל שאלות ונעיר אחר-כך הערות.

א. גרא:

שר התחבורה נוסף על היותו נושא באחריות ממשלתית של הממשלה לגבי צי"ם, גם נושא באחריות ציבורית ופרלמנטרית לפעילותה של הספנות בנוסף לאחריות הזאת. שני הדברים האלה באחד הביאו אותו לקביעת שלשה נושאים שאני רוצה לפרט אותם כאן והם משתלבים יפה בדברים שאמר היועץ המשפטי ולמעשה שזורים בפעולתיו.

המהלך הראשון נעשה ב-10 באוקטובר 1974, כאשר שר התחבורה הציע לשר האוצר, גם בהיותו השר השני האחר הממונה על חברת צי"ם וגם בהיותו יו"ר ועדת השרים לענייני כלכלה, פנה אליו והציע לפתוח במו"מ בין הממשלה לבין החברה לישראל במצבה להביא לשינוי המצב, על פיו מתמנים שלשה נושאי תפקידים מרכזיים בצי"ם, יו"ר הדיירקטוריון, המנהל הכללי ויו"ר ועדת הכספים, על פי הצעתה של החברה לישראל. דבר זה נעשה בשלב ראשון על ידי שר האוצר. לאחר מכן הוכנה הצעת החלטה לועדת השרים לענייני כלכלה, ששוגחה בהתייעצות עם היועץ המשפטי. הצעת החלטה מתוקנת, אם כי בנושא זה לא השתנתה, הוגשה. הייתי רוצה לצטט מתוכה את עיקרה.

שר התחבורה מציע להסמיך את שרי האוצר והתחבורה להציע לחברה לישראל לשנות את ההסכם שבין ממשלת ישראל ובין החברה לישראל, בקשר למינוי הדיירקטוריון. הצעת ההחלטה הזאת נמצאת היום על סדר יומה של ועדת השרים.

הערה שלישית: לאחר שדו"ח צוות החקירה בעניין הפקדות צי"ם בע"מ בחברות של טיבור רוזנבאום הוגש לדיירקטוריון צי"ם ביום 7.11.74, יום יומיים לאחר מכן הועבר גם אל שר התחבורה. הוא הורה ליועץ המשפטי של משרד התחבורה באמצעותי לפנות ליועץ המשפטי לממשלה, לשמוע את חוות דעתו, את עמדתו לגבי הצעדים שיש בדעתו לנקוט. בעקבות תשובתו של היועץ המשפטי לממשלה, שעיקריה מסר כאן, פנה ביום 26.11.74 שר התחבורה אל יו"ר דיירקטוריון צי"ם, ולאחר שהדגיש את האינטרס החיוני שיש למדינה במצבה של צי"ם, בתפעולה התקין ובקיום הוראות החוק והנהלים של הדיירקטוריון והנהלתו, ביקש אותו לדעת מה האמצעים שננקטים על ידי דיירקטוריון צי"ם. על מנת לחסוך בזמן לא אפרט את כל הצדדים, אלא אם כן אתה תבקש. למכתב זה הוא נענה על ידי יו"ר דיירקטוריון צי"ם. והיו חילופי יושבי-ראש בין משלוח המכתב ובין המענה ב-15.12.74. תשובה שהניחה את דעתו של שר התחבורה.

ד. אלעזר:

בראשית אני רוצה להזכיר לנוכחים שגם אני וגם המנהל הכללי מר רותם שנינו חדשים ולא מעורבים בפרשה שבה דנים. כתוצאה מזה אני באופן אישי ומר רותם איננו יכולים למסור אינפורמציה נוספת על מה שיש, או מה שהתפרסם עד כה בעניין הפרשה. כלומר - לא מתוך ידיעה אישית בנושא.

דבר שני: כפי שמר שמגר העיר, זו לא היתה ועדת חקירה ולא ועדת חקירה משטרתית. הוא כינה אותה כצוות והעיר כאן שהחומר הזה גם כן לא היה חומר משטרתית. לא היו עדויות שניגבו כמקובל בוועדת חקירה משטרתית. יש שם גם קביעות על פי שמועה. הוא כינה אותו כדו"ח מוסדי.

אני בבואי לדיירקטוריון של צי"ם מצאתי החלטה קיימת של הדיירקטוריון שהדו"ח הזה לא יופץ בגלל אוסיו הפנימי, אלא יימסר לבעלי מניות ויימסר לגורמים

הדירקטוריון לא הפיצה את הדו"ח הזה. כידוע לכם זה גם המענה שלי לאחת הטענות שכבר היו אלינו על ידי הקבוצה הגרמנית שראתה את עצמה נפגעת מן ההחלטה הזאת שקבענו, שאנחנו לא הפצנו ואיננו מפיצים את הדו"ח. מן הסיבה הזאת, שקיימת החלטה הדירקטוריון, לא ראיתי את עצמי מוסמך להפיץ את הדו"ח. ואם תהיה דרישה כזאת, אפשר יהיה להביא אותה שנית לדירקטוריון, לשקול את כל האספקטים המשפטיים אם אנחנו רשאים ויכולים להפיץ את הדו"ח. הדו"ח כן הופץ לשרים הנוגעים בדבר, ליועץ המשפטי, כלומר - הוא ישנו בידי כל הגורמים שצריכים לעסוק בו.

אשר לפעולות שאנחנו נוקטים אני כאן רוצה להקריא את תשובתי לשר התחבורה, משום שהיא ממצה את הדברים שאנחנו עושים. בתשובתי למכתבו של שר התחבורה הסעיפים הממשיים שאני עונה להם הם: (א) נוקטת ותנוקט בכל הצעדים הנחוצים, לפי הדרכת יועצי המשפטים בארץ ובחו"ל, כדי לגבות בחזרה את כספי הפקדונות מהחברה הודונית אי.סי.טי ומבנק אינטרנשיונל קרדיט בג'נבה, הערב לחברה הודונית הנ"ל, וכן, במידת האפשר, כדי להפריע מכל רכוש של החברות הקשורות לד"ר טיבור רוזנבאום שניתן יהיה לאתרו ולהפריע ממנו.

(ב) דירקטוריון צים העביר את דו"ח צוות התקרה ליועץ המשפטי לממשלה, למבקר המדינה, לאגף מטבע חוץ ולמשטרת ישראל לשם המשך החקירות ונקיטת צעדים כפי שידרשו.

(ג) הדירקטוריון החל בדיון בהפקת הלקחים מכל הפרשה, במגמה לקבוע דרכי נהגל ואחריות כאלה שימנעו הישנות מקרים דומים בעתיד. לקחים אלה יכללו, בין היתר, גם הגדרה של הסמכויות ותחומי האחריות של המנכ"ל, הועד הפועל, הדירקטוריון ויו"ר הדירקטוריון.

(ד) אשר לאפשרויות של הגשת תביעות אזרחיות בשם החברה נגד מי שנתן לה נזק בפעולותיו בקשר עם ההפקדות או לנקיטת צעדים משמעותיים נגד פקיד החברה שהיו מעורבים בפרשה, אנו שוקלים להמתיך עד גמר החקירות השונות. לאור תוצאות החקירות והתבהרות המצב בקשר לאפשרויות הצלת הכסף, תחליט החברה בנושא זה.

היו"ר י. הורביץ: חקרי-הכנסה, נשאל שאלות.

א. לבני: היות והיועץ המשפטי דיבר גם על בעיות כלליות של חברות ממשלתיות, אני רוצה להתפשט על כל הנושאים הקשורים במעניינים ביותר בתחילת כל שנה הוא דו"ח החברות הממשלתיות. שם מסתבר שמנהלים יושבים בחמישים חברות. אם הם כשלו בחברה אחת, אינני יודע איזה אמצעים נוקטים בקשר לנשיבתם בדירקטוריונים בחברות אחרות. ישנו תהליך שהיועץ המשפטי עמד עליו. אני קצת חולק עליו בכמה דברים. במקומות שהממשלה היא במיעוט מבחינת הון המניות, היא דואגת למניח יסוד, לזכות מינוי מנהלים. אם יש מניח יסוד לאדם ששמו פנחס ספיר, יש לו זכות למנות דירקטור.

ענין רואי החשבון והיועצים המשפטיים של חברות: יתכן שזה לא מקרה שדברים קורים כמו שקרו, מפני שרואה חשבון הולך עם החברה במשך שנים רבות. והיועץ המשפטי הוא עדיין היועץ המשפטי מאז שהחברה נוסדה. ואני כבר לא רוצה להכנס לבעיה שלשכת עורכי הדין מתריעה על העוגה הזאת ששייכת לאנשים מסוימים מהשתיכות מסוימת. לאור זה, איפה פה ענין אחריות השרים? השרים ממנים את חברי הדירקטוריון של החברות? בחוק עדיין כתוב "הדירקטוריון". (מ. שמגר: קוראים לו מועצת מנהלים.) ענין אחריות השרים: המנהלים שמתמנים לדירקטוריון מתמנים על ידי שרים. אינני יודע מאיזה שיקולים. הייתי רוצה לשמוע בהזדמנות זו מנציגי צי"ם מי בדירקטוריון של צי"ם מייצג את משרד התחבורה ואת משרד האוצר, היות וצי"ם תחת ראשות של שני שרים.

י. מודעי: תחילה שאלות ליועץ המשפטי. מהי היום האחריות האישית של חבר הדירקטוריון, אם בכלל יש אחריות כזאת? אני מדבר על אחריות משפטית, לא מוסרית, לא ציבורית. האם האחריות הזאת קשורה רק בידיעת העובדות או שיש חובת ידיעה מכללה על פי המינוי?

(2) שאלה לא בתחום הארגוני אלא בתחום המשטרתי. כמה זמן על פי נסיונו של היועץ המשפטי, כאשר לפניו דו"ח צוות הבדיקה, תאריך בדיקה משטרית כזאת? (3) האם לנוכח המשמעות הציבורית, אולי גם התקדים המיוחד במקרה הזה, ירצה ויוכל היועץ המשפטי לזרז גם את הטיפול המשפטי, אם החקירה המשטרית תחייב טיפול כזה?

ליו"ר מועצת המנהלים של צי"ם השאלה הראשונה מאד כללית: לא הצלחתי להבהיר לעצמי את המצב. בצי"ם יש שלשה שותפים עיקריים: הממשלה, הסוכנות היהודית וההסתדרות. האם אפשר לקבל נתונים של מידת ההשקעות של כל אחד מהשותפים האלה, גודל ההשקעות באחוזים והזכויות של כל אחד מהשותפים האלה? אני מדבר על זכות למנות חברים במועצת המנהלים, לחנות מרווחי החברה - כל מה שקשור עם בנין החברה.

השאלה השניה והיא חדה מאד: מה שהיה היה. אפשר להבין

מכס לא יכול לתרום אינפורמציה, אבל האחריות עברה אליכם. האם תוקן המצב של קופה ב', אם היתה כזאת? יש דברים שהעלה צוות הבדיקה ויכול להיות שהמסורה לא תאשר אותם. גם אם המסורה לא תאשר אותם בגלל שהיא לא יכולה למצוא הוכחות, אבל אתם בפנים יודעים שזה קיים. מסורה לא תמיד מגיעה לעובדות כפי שהן מקשיים פורמליים ואחרים. האם תוקן המצב של קופה ב' ויתר הדברים שאתם מצאתם אותם מעוותים?

שאלה אחרונה לאנשי צי"ם: אחת הנקודות שהעלה צוות הבדיקה היא תפעול מחוץ ליעדים המוגדרים, ואני שואל אותכם: האם אתם היום יודעים מהם היעדים המוגדרים של צי"ם? מי נתן אותם? מי כתב אותם? האם הם כתובים באיזה מקום? האם הם נאמרים באיזה מקום? וכס כן, האם היום ישנם אקטיבות שאינן במסגרת היעדים האלה? היום ב-25 לדצמבר?

א. לבנבראון:

שאלותי מופנות ליועץ המשפטי. אני רוצה לדעת מהן דרכי הביקורת של הממשלה על החברות הממשליות ובמקרה הקונקרטי

על צי"ם. גם לפי דברייך עוד ב-71 היו הפקדות של 6 מליון דולר בחברות ואדוויזות. למה הדבר הזה נתגלה לאחר שפרצה שערוריה?

(2) עם כל המקובל שרואי חשבון הם מוסד אובייקטיבי, במציאות

זה לא בדיוק כך. האם יש גם על רואה החשבון איזה ביקורת ומהי?

(3) איך היועץ המשפטי מממש את ההמלצות של מבקר המדינה?

בדו"ח שלו היו כל מיני הערות של מבקר המדינה בקשר לחברות הממשליות, גם בקשר לצי"ם, גם בקשר לשותפות של החברה לישראל עם החברה לזיקוק נפט. תמורת 12 מליון החברה רכשה 26% מניות בזכות הצבעה, גם אפשרות לקבוע את הדירקטוריון וגם את מנהל הדירקטוריון. האם היועץ המשפטי לא מוציא מסקנות ואין לו סמכות או אפשרות להוציא מסקנות מהערות של מבקר המדינה ולפי זה לפעול? שלא נחזור אחר-כך עוד פעם ועוד פעם על אותם הדברים.

עכשיו שר התחבורה דרש לשנות את הצורה של הרכב הדירקטוריון.

אלה לא דברים חדשים. אלה דברים שחוזרים. איך מתחשבים עם ההערות של מבקר המדינה ומבקשים לממש את ההמלצות האלה, כדי למנוע תפועות כאלה בעתיד?

ב. דרובלס:

אני רוצה לשאול את נציג השר איך זה קורה ששר התחבורה,

יש לו אחריות מיניסטריאלית ישירה על צי"ם, רק בחודש אוקטובר לאחר שנתגלה כל מה שנתגלה נכנס לתמונה ושר התחבורה החחיל לבדוק את העניינים? אנחנו יודעים שלפני כשלוש שנים, כבר לפי הספרים נתגלה ענין אותם 6 מליון. אם נציגי הממשלה היושבים בדירקטוריון לא יודעים על כך הרי יש להסיק את המסקנה. או שיו"ר מועצת המנהלים רימה את חברי הדירקטוריון, או שחברי הדירקטוריון לא היו ראויים לשבת בדירקטוריון. איזה לקחים הוציאו משרדי הממשלה ומה ייעשה בעתיד כדי שדברים כאלה לא יחזרו? אין ז"א ששרדי הממשלה אין להם אחריות על מה שקרה, לפחות על נציגיהם שישבו במועצות המנהלים, להשלכה כזו של חברה לאומית שהיא חברה ציבורית, שרוב מניותיה נמצאים בידי הממשלה, הסוכנות וההסתדרות? כלפי הציבור - אנחנו קוראים לאדם לשלם מס אמת במצב חירום מיוחדת שבו נמצאת המדינה. חברות לאומיות יכולות לעשות דברים כאלה? האזרח הקטן לא צריך להיכנס לתוך כל החומר, הוא מתרעם. ומה התוצאה? - שכולם במדינה הזאת מרמים. אותם משרדי הממשלה שהם ממונים על כך עד כה לא עשו שום דבר כדי למנוע זאת.

עם כל הכבוד לעוזר השר, אדוני היושב-ראש דומני כי היה

רצוי להזמין באופן ישיר את שר התחבורה, על מנת לשמוע ממנו. בחלק מהזמן גם השר הנוכחי לא היה.

אני הצעתי לשר לבוא.

היו"ר י. הורביץ:

ב. דרובלס:

כמו שמענו מנציגי צי"ם שהם לא היו מעורבים, אלא קיבלו בירושה. אין ספק שהאשמים חייבים לבוא על עונשם. צריך

הסברה מתאימה לציבור, כי אני חושש מאד מפגיעת המורל והדוגמא החינוכית כלפי הציבור, שהיא תשפיע קשה מאד. היא כבר השפיעה. הדבר יכול להתגלגל הלאה ויהיו לו השלכות לא רצויות.

שמענו ששוקלים אפשרות להעמיד לדין את רואי החשבון. האם

היועץ המשפטי בהתאם לדו"ח שהומצא לנו שוקל אפשרות גם להעמיד לדין עובדי החברה, חברי מועצת המנהלים או אנשים אחרים שהינן קשורים בקשר לדברים האלה?

ש. אבטבי:

מספר שאלות. האם אין מקום לאור העובדה שהומקדו כספים בחו"ל, להנהיג הצהרות על מטבע חוץ. מטבע הדברים צי"ם

הקשורה בעבודתה עם ארצות דות היא עוסקת במטבע חוץ. אם היא עוסקת במטבע חוץ - האם אין מקום להצהרה על החזקת מטבע חוץ, בכל מקום בעולם וגם בישראל? אם על ידי תחיקה או הצהרה.

(ב) אנחנו גם שמענו, זה היה כתוב באחד העיתונים, שלמרות

ההפסד מההפקדות או הפסדים אחרים עדיין המאזנים חיוביים. אם כן, מדוע לא לבטל מיד את העדיפות של החברה לישראל שקיבלה המסגרת החוק ל 20-30 שנה? והאם צי"ם נכללת במסגרת העדיפות של אי

בקשר למסירת הדו"חות של צי"ם לוועדת הכלכלה. אם החומר פורסם בוועדת שרים לעניני כלכלה, המרחק לא גדול. אם הדברים צריכים להישמר מהם, הם נשמרים. הם לא יופצו, במידה שיש צורך בכך, במיוחד כדי לא לפגוע בחברה לאומית חשובה.

אחרון אחרון: האם אין מקום לתת סמכות יתר לשר התחבורה

בצי"ם?

אנחנו לא מסרנו לוועדת שרים לעניני כלכלה.

ר. אלעזר:

ש. אבטבי:

אם זה יכול להזיק, אינני תובע בחוקף. האם אין מקום לתת סמכות יתר לשר התחבורה בצי"ם? אם המדינה נמצאת במצור יבשתי, הרי הדברים שיש לנו הם רק תעופה וים. המשק הלאומי של מדינת ישראל בנושא הים צריכה להיות לו אחריות ממלכתית מלאה. לאור הפקת הלקחים שתהיה יותר סמכות בחברה הזאת, בגלל המצב הלאומי של המדינה, לשר התחבורה.

היו"ר י. הורביץ:

הנושא הראשון: צריך פעם לברר בינינו אם ועדת הכלכלה היא ועדה שמפקחת, מיעצת, חולשת על משרדים וחברות הכפופות

למשרדים, או שהיא ועדה לשיחות? יש לי הרושם שנושא כזה, בין אם הוא במשטרה ובין אם הוא לא במשטרה, בין אם יעסקו בו על הרקע הפלילי או לא - הנושא כל כך נכבד וספק גדול אם יצליחו לגבות את החובות שחייבים לצי"ם. הנושא הזה היה צריך לרוץ לוועדה עם הבעיות שלו. להצניע את הנושא בוועדת שרים לעניני כלכלה, ולא למסור את המעט או ההרבה שישנו? לומר שזה דבר שבתחום האחראים בלבד, שמה יודלף? וזה מודלף ממילא. מדוע שזה לא יבוא לוועדה - אינני מבין לא את שר התחבורה, לא את צי"ם. אני משבח את היועץ המשפטי שהוא מרצונו אמר: בבקשה, אני מוכן להביא. אני מתפלא על משרד התחבורה ועל צי"ם שהם חוששים. חס וחלילה, הועדה תדליך ותפיץ דבר לא נעים. אני חושב שזה צריך היה לבוא לוועדה עם ההסבר המלא. אני מביע כאן את מורת רוחי, גם מורת רוחם של חברי הועדה שענין כזה שנתון לטפול של נעגמ הכלכלה בחוק לא נמצא כאן, אלא אנחנו צריכים לשאוב אותו ותלויים ברצונו הטוב של היועץ המשפטי.

הייתי רוצה לשאול שאלה את הנהלת צי"ם: מה גורל 400 דולר

שקוראים להם קומיסיון, שעדיין לא ידוע עבור מה ניתנו? למי הם ניתנו? עבור מה ניתנו?

זה לא קשור לצי"ם. העיתון כתב שזה שייך לחברה לישראל.

מר רותם:

בעיתון מדובר על 404 אלף דולר.

ד. אלעזר:

אני התרשמתי שזה קומיסיון שנתנו עבור מכירת אוניות. בענין ההפקדות אני מבקש לדעת: אני מבין שזו צורת תשלום פרמיה

היו"ר י. הורביץ:

לכמה אנשים, יכול להיות שכצדק, החברה החליטה לתת להם פרמיה. הייתי רוצה להבין איך זה רשום בחברה. מה היו המניעים? אפילו זה לא היה פורמלי, ידוע לכם הענין הזה? - עבור מה? למה? כמה? הייתי רוצה להבין איך אתם רואים את זה?

ענין השותפות בצי"ם - הוא כמו שותפות במקורות. חברת

העובדים שותפה במקורות. היתה גם שותפה ב"רד". היו הפסדים ניכרים. המפסיד היא הממשלה. לחברת העובדים אפילו לא פהנים לכסות הפסד. הייתי רוצה להבין ממך היועץ המשפטי, איך בעל-בית אהר מפסיד והשני יכול רק להרוויח? איך בנוי הענין הזה? האחד מועד להפסדים והשני מועד לרווחים. האם יש על זה הערות? איך אתה היית מציע לעשות?

לאחר חשבון רווח והפסד של שנה אומרים שצי"ם בסופו של

דבר תצא בשלום. אם במקרה, חס ושלום, היה הפסד והיו צריכים לפנות לבעי המניות - מי היה נושא בנזק?

לענין אחריות המנהלים והמסקנות של משרד הממשלה: מה קרה

לאותם נציגי הממשלה? אני אודה מאד על התשובות.

מ. שמגר:

אני אשתדל להתייחס לשאלות לפי סדרן, וארשה לעצמי לחבר כמה שאלות יחד שיש להן נגיעה באותם נושאים. קודם כל הנושא של אחריות מנהלים, נושא שבודקים אותו מזויות שונות. אחריות זה ביטוי כוללני מאד. תמיד צריך להוסיף לו שם תואר. אחריות יכולה להיות או פלילית או אזרחית. היינו - יכולה לגרור אחרי סנקציות במישור הפלילי, במישור האזרחי, היינו - תביעת פיצויים או נזיקין על מעשה שנעשה. פרט לכך יש אחריות במישור האקסטרליגלי, בתחום המוסרי הציבורי, או בתחום של יעילות מילוי התפקיד. במישור הפלילי יש אחריות כיום מבחינת הניסוח של ההוראות רק למעשים שנעשים ב"ודעין. אם אדם מנצל לרעה במרמה את התפקיד שיש לו כדי לעשות בו שימוש לרעתה של החברה מבחינת שליטתה בנכסים או הוצאת כספים מידיה או שליחת יד כפשוטה - אלה עבירות שהחוק מכיר בהן. זה יכול ללבוש צורה של עובד המדינה מבחינה רחבה, אם יש מעילה באימון. גם למעילה באימון יש לבוש פוזיטיבי. חוסר זהירות או חוסר מעש לעצמו על פי החוק הקיים והפסיקה הקיימת אינם

י. מודעי:

אין קנה מידה של סבירות?

מ. שמגר:

אם מדובר על סבירות - יש סבירות של אופן מילוי תפקיד. מבחינת מילוי תפקיד אין מעשים של מרמה ועושק. מבחינת תשומת לב שחבר דירקטוריון חייב להקדיש - אלה רק דברים תורתיים, הם אינם כתובים בספר חוקים. כשאדם מקבל מינוי מטעם אלה שמורשים למנות אותו. אלה בעלי המניות ששולחים אותו. זה גם יכול להיות אדם שיושב בהנהלה בזכות מניותיו הוא. גם כאשר אדם נשלח על ידי אחרים - זה מילוי חובה בדרך ציבורית. חובתו של אדם כלפי החברה איננה כלפי בעלי המניות, אלא כלפי התאגיד כולו. הוא חייב לשקוד על תורתה של החברה. הוא חייב למלא את תפקידו בצורה סבירה. הדבר נבדק בכל מקרה ומקרה. אם אני מדבר על צי"ס, צריך לבחון את מידת מילוי תפקידו כחבר דירקטוריון, לאור אופי התקלות שאירעו. אם בא אדם בלצללה וגנב כסף מהקופה - לא אומרים לחבר דירקטוריון: איך לא מנעה? כאשר מדובר על דברים מתמשכים יותר, שואלים: באיזה מידה הדברים היו גלויים על פני השטח ואתה היית חייב לראות אותם. זה נבחן בתחום האחריות המקצועית, לא המשפטית הפלילית. אם לא ראית את הדבר הזה - אתה דירקטור לא טוב ואני לא רוצה שאתה תיצג אותי. אבל זו לא יכולה להיות עילה למשפט. זה לא קיים. זה בגדר התפקידים שאנשים ממלאים אותם בתחום הכלכלי הציבורית. או שאדם מצליח בו או שאיננו מצליח. זה נמדד על פי מידת הסמכות והאפשרויות שהיו לו לגלות דברים, מבחינת גילויים על פני השטח או הסתרתם, אם אדם נתקל בחופעות כפי שקרו.

יש לי כעת חברה אחרת, לא ממשלתית, שבה היו שני מנהלים כלליים. אחד מעל בצורה חמורה, השני טוען וחוזר שטוען שלא היה לו מושג ממה שקורה. צורת הביצוע היתה כזאת שהוא לא היה יכול לדעת. אם אתה עושה טידור עם בנק שנראה על פניו כערבות, ואתה עושה הסכם עם מכתב נוסף, גם רואה החשבון וגם המנכ"ל השני אומרים לא יכולנו לדעת.

בכל מקרה יש למדוד את האחריות על פי נסיבותיו של כל ענין וענין. כאשר אני הערתי את הערותי, אני התכוונתי דוק לאספקט הזה. יש גם צורך להגדיר את החימת הסמכות, לקבוע כללי פעולה.

לגבי השאלה, האם חברי הדירקטוריון ייצגו את הממשלה כנאות: זה דבר שצריך לבחון אותו לאור החומר הסופי, כפי שיעלה על פי הדו"ח. על פי הדו"ח הראשון לא ראיתי שמישהו יכול היה לגלות ולא גילה. ביחדו כאשר יש הרבה חכמה לאחר מעשה. עכשיו כאשר מישהו יגיש מאזן, חברי הדירקטוריון יוציאו למנכ"ל את הנשמה. כל אחד לומד מן הנסיון וירצה כעת להיות ער. אבל בסך הכל אמת המידה היא אמת מידה של אדם בגסיבות דומות. כאשר יהיה לנו חומר, נתיחס אליו. אז אפשר יהיה להגיד: את זה היית מוכרח לראות, אם לא ראית - אז אתה לא טוב. אבל זה לא במישור הפלילי.

העלו כאן את השאלה של חברי הנהלה שיושבים במספר חברות גדול. אני לא יודע באופן פרטונלי, לא בדקתי זאת אף פעם. אני מתאר לעצמי שדומה צ"ה קיים. אני הערתי במכתב לראש הממשלה ב-18 לאוקטובר. כמובן, צריך להביא בחשבון שאין אמת מידה אחידה לדברים אלה, כי לא דומה חברה לחברה. יש לפעמים גוף מרכזי שכל עיסוקו הנפרד בזה שהוא חברה בת של מישהו, אבל הוא מבצע פונקציות של חברות אחרות, ואז חברות בשתי חברות כאלה איננה מעמסה נוסף אלא לבוש משפטי של מציאות מסוימות, כשהפעולות מתבצעות על ידי הגוף המבצע. יש לפעמים חברות שכל אחת בעל בעמיו. להיות חבר במועצת מנהלים של חברה גדולה שיש לה עיסוקים שדורשים זמן רב ולהיות חבר בחברה אחרת - זה דבר אחר. התיחסתי במכתב הכללי לשר האוצר שהנושא הזה טוען בדיקה. צריכה להיות בדיקה שמביאה בחשבון את יכולת חבר מועצת המנהלים למפקד כראוי בכמות הזמן הנדרשת, גם בהתחשב עם יתר עיסוקיו. אני מזכיר לחברי הועדה שעמדת קודם על כך שאי אפשר לגזור את הדבר הזה באמת מידה אחת. אתה רוצה להפיק תועלת מהנסיון של האדם או ממעמדו בתפקיד אחר. אתה רוצה שמנכ"ל משרד התחבורה יהיה בתוך חברה אשר היא גורם מרכזי של התחבורה היום. הוא עסוק, אבל אתה אומר: נוסף לו עוד קצת. ההנחה היא שהאדם הוא יצור שמתאים את עצמו לנסיבות השונות וכמה ששימו עליו הוא יספוג. אינני אומר את הדבר כמסקנה אישית. לו הייתי יכול להגיד למנהל רשות החברות הממשלתיות: תיקח לך שלשה-ארבעה חברים שתפקידם יהיה חברי דירקטוריון - זה היה דבר לא פשוט מבחינה הרמה ומציאת האנשים שמוכנים להקדיש את עצמם רק לחברות בדירקטוריון. זה טוב בשביל פנסיונרים, אבל לא בשביל אדם שיש לו עיסוקים. הוא רוצה גם לבצע. אפשר לעבד מאודיה, לא יהיה כל כך קל לבצע אותה.

שמעתי כאן הצהרות מהסתייגות לגבי שותפות של הממשלה

בחברות, על ידי כך שיש אפשרות לשלוט על ידי מניית יסוד. הלוי באיזה אחוזים. העובדה שאני יכול למנות בין 11 דירקטורים דירקטור אחד יוצרת מעורבות, אבל לא מעמד הכרעה. בודאי שאפשר למצוא את הלבוש המשפטי שיאפשר על ידי מניית מיסדים או אגרות. על פי תקנות ההתאגדות אפשר ליצור את הדבר. השאלה אם זה רצוי, אם זה יוצר שליטה מספקת שמאפשרת את מעורבות הממשלה. צריך לבדוק כל מקרה לפי נסיבותיו. יש מקרים שהמעורבות של הממשלה נובעת מהצורך להשקיע כסף, כדי שיהיה "גואינג קונצרן" תוך זמן קצר. השאלה אם אתה נכנס על ידי איגרות חוב או על ידי קניית חלק מהמניות, זה מחייב אותך בצורה אחרת. זה שיקול שצריך לבדוק אותו.

מ. שמגר

בתקופה מסוימת ואחר-כך לא מוצדק. אתה יוצא ומעביר את המשאבים שלך לנושא אחר. הנושא הזה דורש תנויות קווי מדיניות מפורטים יותר מאשר אלה הקיימים.

לענין רואי החשבון והיועצים המשפטיים: יש הסדר

שלכאורה די מניח את הדעת, לפחות לאחרונה הניח את דעתו של בית המשפט הגבוה לצדק. רואי חשבון לחברות ממשלתיות ויועצים משפטיים לחברות ממשלתיות מתמנים על ידי ועדה, ועדה שבראשה עומד השופט נכט. חברים בה נציגי לשכת עורכי הדין. הועדה משנת 1969. לאחרונה פנו שני עורכי דין שלא קיבלו ייצוג משפטי. בית המשפט אמר שאין כל שחר לטענות שלהם.

זה מ-1969 לחברות החדשות. מ. מודעי:

עשו חלוקה מחדש. לקחו מעורכי-דין חברות וחילקו בצורה מ. שמגר:

רחבה יותר. עורך דין - זה תפקיד של אמן. חברה רוצה את העורך דין שהיא מאמינה בו. לכן יש ויכוחים לא פעם עם הועדה הזאת. הועדה הזאת היא מכריעה. הואיל ויש לעורך דין שלש-ארבע חברות, לא יהיו לו יותר. זה עובד באופן פרללי לגבי רואה חשבון. יש ועדה שבראשה עומד סלמן, מנהל רשות החברות הממשלתיות. אני לא מוכן לומר שזה כליל השלמות. כל דבר שבני אדם עושים הוא לא כליל השלמות. אבל זה לא דבר ארביטררי שהחברה קובעת. זה לא פשוט פתאום להגיד: קח לך עו"ד אחר. יש כאן ענין של אמן אישי. אפשר לשלול את הדבר מעורך דין או מרואה חשבון כאשר יש נקודת רוויה מסוימת. אנחנו עושים מה שלא עושים בתחום הפרטי, הואיל ואלה חברות ציבוריות ממשלתיות, אז יש נקודת רוויה, קיבע לא היועץ המשפטי ולא החברה עצמה, אלא ועדה אביקטיבית שבה יושב השופט נכט, שופמן-ח"כ לשעבר, פרופ' ראובן ירון, גנון מחיפה, ב.אזניה. אנשים שהם בכלל מנותקים מחדש של אינטרסנטיות.

האם דנו אחרת?

הי"ד י. הורביץ:

ודאי. אני מוכן להעביר לוועדה את החומר. יש תצהיר מ. שמגר: שהגשתי לבית הדין הגבוה לצדק.

אנחנו חיים בטעות שיש מועדון סגור גם בענין זה, גם הי"ד י. הורביץ: לענין כונסי נכסים, שמליונים של לירות הולכים למספר

קטן של עורכי-דין.

לגבי כונסי ומפרקי נכסים - זה לא קיים. הכוונה מ. שמגר:

להנהיג גם לגבי כונסי ומפרקי נכסים. הצעתי שועדת החוקה תעניק לשר המשפטים לקבוע כללים. כבר יש ועדה ציבורית שתעבד את הכללים האלה. שתהיה רשימה של מועמדים בבית המשפט. שם המינוי על ידי בית המשפט. גם שם יש בעיה מסובכת, הבעיה של זכות היתר של בעל הדיבנשר, שיכול לקבוע מי יהיה הכונס בזמן שבעל אגרת החוב ירצה לממש אותה. אנחנו מציעים גם פתרון ניסוחי.

לענין אחריותו של השר: יכולתו לדעת מה שנעשה שם היא מוגבלת. אם הוא ממנה מנהלים שלפי מבחן אוביקטיבי אינם עומדים ברמה נאותה - הוא ישא באחריות כבדה לגבי כל מינוי שהוא עושה ואיננו עומד על רמה נאותה. היו חברי מועצת מנהלים בעלי רמה נאותה. ההנחה ההגיונית היא: כאשר מישהו רוצה לעשות מעשי חרמית, לא כשרוננו של הדירקטור קובע, אלא מעשיו של האדם העושה את מעשי המרמה.

בענין החקירה המשטרתית: חקירה משטרתית לפי עצם סיבה צריכה להיות יסודית. נשאלתי אותה שאלה בממשלה כאשר הופעתי. אני לא יכול לקצוב זמן למשטרה. המשטרה גוף עצמאי. אני יודע שהמשטרה הקימה צוותים מיוחדים שעוסקים בנושא הזה בלבד, ממיטב האנשים שיש למשטרה לנושא זה. כמה אנשים שיש להם ידע בסיסי מבחינת הנושאים שצריכים להיחקר. מבחינתנו לא יהיה עיכוב. הדבר חייב לשאת ניואנסים מסוימים.

למה כאן כך ושם אחרת לגבי מעצרים: אני לא אומר את הדבר מבחינת תרעומת, אלא כדי להציג את התמונה כהווייתה, כי אני חושב שהשאלות הן לגיטימיות. מבחינת הגופים שעומדים בחקירה המשפטית - אין לנו מיוחסים. כל אדם שיהיה נגדו חומר, בין אם יהיה מנכ"ל או בתפקיד אחר - ינקטו בצעדים משפטיים במירב המהירות שאנחנו יכולים לעשות את הדבר. יש דברים שהם מסובכים יותר ויש דברים שהם מסובכים פחות. כפי שהעיר חבר-הכנסת מודעי, יש דברים שיש בהם מגבלות אוביקטיביות. לגבי תיק אחר אני נמצא במצב שהגשתי שאלות לחקירה משפטית בואדוז ואני נתקל שם בקיר די אטום, לא משיבים על שאלונים. מוטל קנס על עורך הדין, קנס של 100 פרנקים. חקירה איננה תרופה פלא שפותרת כל דבר. אתם יכולים להיות סמוכים ובטוחים שנעשה מאמץ נמרץ ומלא כדי להביא את הדברים לידי גמר, כי למשטרה מלוא שיקול הדעת והסמכות מה לעשות כדי להקל על חקירתה, אם לעצור או לא לעצור, אם זה נחוץ. זה הובהר גם למפכ"ל. אם יהיו לי ראיות, לא יהיה פה שום אדם בעל מעמד מיוחס. אבל יש הבדל. בנושאים האלה אין לנו שום פניות, לא לטובה ולא לרעה. אינני מתסדר בענין הזה, אלא כך זה צריך להיות.

י. מודעי:

אתה מוסמך להורות למשטרה לעצור?

מ. שמגר:

אני מוסמך להמליץ. המשטרה פועלת על פי ההמלצות האלה.

היו"ר י. הורביץ:

הולכי רכיל מרושעים אומרים שהאיום של מיכאל צור לפתוח קופסת פנדורה האיט את התהליכים.

מ. שמגר:

אני מרגיש טוב כאשר יש השמצות משני הצדדים. אמת המידה היא בסופו של דבר על פי הדברים שמתבררים.

כמה שנוגע לטיפול המשפטי: ברגע שיהיה חומר נטפל בדבר הזה מהר.

לגבי הערות מבקר המדינה ודרכי ביקורת של הממשלה על

חברות ממשלתיות: אם כי יש לי תמונה כללית לגבי דרכי הביקורת על חברות ממשלתיות, הייתי מציע לוועדה לשמוע את סלמן. זה ודאי יהיה יותר מדויק. אני יודע שהוא מנהל מעקב מדויק. יש לו רשות שמתחלקת לרפרנטים, לפי חברות והוא עוקב אחרי הנעשה. יש חברות שהוא עצמו חבר בהן. הוא מקבל את הפרוטוקולים. איך הוא מבצע את תפקידו - כדאי שתשמעו ממנו.

מה שנוגע לאחריה מבקר המדינה - היחסים בין מבקר

המדינה והיועץ המשפטי מעוגנים בחוק. כאשר מבקר המדינה סבור שנעברה עבירה, הוא מעביר לי את החומר עם המלצותיו או חשדותיו. בכל מקרה נעשית חקירה. במקרה הזה של צי"ם לא קיבלתי חומר ממבקר המדינה. אם היו לו הערות אינני יודע. בכך עוסקת ועדת מבקר המדינה של הכנסת, אם ביצעו הלכה למעשה מה שהיו צריכים לבצע. או לפני זה, כאשר שר האוצר מעיר את הערותיו ותשובותיו להערות של המבקר. למשל, אחד הנושאים הראשונים שעלו לגבי החברה לישראל זה היה החומר שקיבלתי ממבקר המדינה ומסרתי לחקירה משפטית.

א. לבנבראון:

הערות שלא קשורות עם עבירה פלילית לא באות אליך, ואז למי זה בא?

מ. שמגר:

לשר האוצר או לשרים אחרים. כל משרד מעיר את הערותיו ואחר-כך יש מעקב של מבקר המדינה, האם בוצעו המלצותיו

או הערותיו. יש לו בדיקה מסורגת של ביצוע המלצות.

לענין מטבע חוץ: הנושא של מטבע חוץ מוסדר בחוק. במידה

ויש ~~היה~~ מהיתרים, אז ננקטים צעדים משפטיים. אם אתה מדבר על חובת ~~המדינה~~ מטבע חוץ, זה הכל נובע מהחקנות. במקרה זה היה היתר להחזיק כסף בבנק. זה הכל בגדר הדברים קיים. אנחנו חושבים על רויזיה מסוימת. אנחנו חושבים לפרסם צו שמבטל את כל ההיתרים ולתת צו כולל זמני. זה כבר נמצא בהכנה.

לענין עיון בדו"ח: המדובר בהחלטה של מועצת המנהלים.

הם יחליטו אם הדו"ח של החברה, בהתחשב עם המגבלות שיש, כיוון שיש בעלי מניות זרים, ניתן לעיון חלקו או כולו, או בכלל לא.

השאלה האחרונה: היושבים התייחסו לשאלה איך בעל-בית

אחד מרוויח והשני מפסיד. כל המושג של חברה בע"מ בנוי על כך ~~הייתה~~ לחברה אחריות מוגבלת, מוגבלת לסכום שהשקיעו בחברה בצורת מניות או בערבויות. כאשר חברה מגיעה לקשיים אין פרושו של דבר שיש חובה על בעלי מניות להשלים, פרט להון המניות שעדיין לא שילמו על חשבון המניות שהם חייבים לחברה. זה כל מהותו של הגוף שאין הוא נכנס לתחומו של הרכוש של אלה שמרכיבים את החברה. כאשר חברה נכנסת לקשיים יכולה באופן תאורטי גם הממשלה כבעלת מניות להגיד: אני לא נותנת יותר מאומה. כיוון שיש רמת דאגה אחרת מצד הממשלה, כאשר חברה נכנסת לקשיים, ביחוד אם מדובר על מספר עובדים ועל פשיטת רגל או על פרוק חברה שיכול להיות כרוך בפיטורי העובדים אז הממשלה שוקלת אם יש לה חובה ציבורית כלכלית לעזור לגוף זה. ואז היא מזרימה כספים לפי שיקול דעת ועל פי ביקורת הכנסת. זה לא נובע מאיפה ואיפה של חוק החברות, אלא מכך שאחריות בעלי המניות מוגבלת על פי החוק, אבל אחריותה החברתית-המוסרית של הממשלה היא אחרת והיא לא רוצה לתת לגופים ליבול, אם אפשר למנוע את נפילתם.

היו"ר י. הורביץ:

אני אבקש את אנשי צי"ם להשיב.

ד. אלעזר:

שאלות שנשאלתי על נציגי המשרדים בדירקטוריון של צי"ם: נציג משרד התחבורה הוא דן חירס. נציג

משרד האוצר מר יעקב סלמן ראש רשות החברות הממשלתיות. עדין סלבר נציג משרד מסחר ותעשייה.

כאשר לשאלות על בנין החברה: אני במוצא לא מדייק,

זכות החצבעה לחברה לישראל 50%, שזה גם חלקה בהון, לממשלה זכות הצבעה 30%, למרות שחלקה בהון הוא למעלה מ-40% או קצת פחות מ-50%, כאשר יתרת ההון מתחלקת בין הסוכנות היהודית וההסתדרות שלהם 10% לכל אחת זכות הצבעה.

י. מודעי:

בלי השקעה מקבילה?

בענין יעדי צי"ם: יעדי צי"ם לא מוגדרים כיעדים
אלא החברה מוגדרת כחברת ספנות והיא עוסקת באי אילו נושאים הקשורים בספנות. יש לה חברת
בת והיא עוסקת בדברים שמשולבים לעיסוקה ספנות.

הינ"ר י. הורביץ:
יוסף ספיר המנחה הביא דיווח לוועדה זו שצי"ם עומדת
להקים עם קבוצה אנגלית מפעל למזון קפוא בעפולה, כאשר
סנפרוטס באשדוד נאנחה קשות, אז צי"ם עמדה להשקיע 40 מליון לירות אז .

י. מודעי:
כסף תמיד קשור בכל עיסקה. היא השקיעה כספים לצורך
התרחבותה מריבית והלוואות והצמדות? גם זה קשור

בהשקעות צי"ם?

ד. אלעזר:
איננו חברה פיננסית, אבל אנחנו מנהלים משק כספים
לפי עקרונות מנחים. אנחנו לא מיסדים בנקים ולא
שיתפים בבנקים. אנחנו עוסקים רק בתחום הפעולות של החברה.

י. מודעי:
לא התכוונתי ליסד בנקים אלא התכוונתי להחזיק כספי
מיסדים, כאשר המגמה שלכם לקבל הכנסות מספנות.

מר רותם:
ראשית, אני מבין שהשאלה היא רטורית במידה ידועה.
כפי שצוין, החברה מתנהלת כאחריות מלאה של נושאי
התפקידים הנוכחיים. אנחנו אחראים על החברה, על ניהולה ועל האספקטים הציבוריים של הדבר
באופן מלא. אנחנו גם אחראים על התוצאות של הניהול הקודם. יש בענין הזה רציפות. החברה
מתנהלת ללא תקלות. הענין הזה לא זעזע אותה. אפשר להסביר את הדבר הזה אולי בגלל החוסן
שלה מבחינת הנושא האנושי, ההיקף הגדול וגם החוסן המסחרי שלה. זו חברה גדולה, הפגיעה הזאת
לא זעזעה אותה. אנחנו עשינו הכל על מנת שהעסקים יהיו כרגיל, למרות כל מה שמתרחש. במידה
גדולה של הצלחה. החברה ממלאת את התפקידים שלה. לפי אינדיקטורים תמחיריים היא ממשיכה
להיות רווחית. מבחינה זו הכל בסדר.

אנחנו הצוות החדש משתדלים להוציא הכל לאור, כלומר -
אנחנו חושבים שצריך למנוע כל דבר שהוא מבחינה הסדר הציבורי, מבחינת המוסר הציבורי
ונחמתי. אם לא יתנהל כשורה - אנחנו לא מנסים לטשטש אותו. אנחנו משתפים פעולה עם
הרשויות הבודקות, כלומר - זו המדיניות.

מה ששיך לקופה ב' : קופה ב' זה מה שקושר את צי"ם
עם עברה. היתה פעם עליה ב'. זו עליה בלתי ליגלית. ה"ב" מיצג את הבלתי ליגלי. אני מבין
שהכוונה של קופה ב' היא בלתי ליגלית. הדבר לא רשום בספרי החברה. לנו הדבר הזה נודע,
אם אכן ידעם, מד"ח גנות החקירה. ~~החברה~~ יסודית מאד של המשטרה. כאשר יתברר
שאכן זה ילד בלתי חוקי של צי"ם, אנחנו נצטרך להתייחס לזה. כרגע אין כל פחד. הנגק ממילא
סגור, אי אפשר להשתמש בכספים. אנחנו עכשיו מצפים בענין הזה לתוצאות החקירה.

י. מודעי:
זה רכוש שלכם.

מר רותם:
אם הוא ישנו, אנחנו נצטרך להוכיח שהוא רכוש שלנו.
לכן אנחנו מצפים לתוצאות החקירה. שאלו על הקריטריונים
לפי מה חלקו - ממש איננו יודעים. לנו נודע הדבר רק בעקבות עבודת ועדת החקירה.

הינ"ר י. הורביץ:
בלי קשר למשטרה, בלי קשר לחברה לישראל, ישבתם
עם מיכאל צור ועם הגזבר על הבעיות האלה, בצורה

בלתי פורמלית?

מר רותם:
אנחנו השתדלנו להימנע מליהכנס לעבודתה של הועדה.

הינ"ר י. הורביץ:
כסף שלכם ברח. איפה הוא?

מר רותם:
אנחנו לא ידענו על כסף שלנו שברח. זה נודע לנו
מצוות החקירה.

הינ"ר י. הורביץ:
לאחר ששמעתם ישבתם איתו, שוחחתם איתו? הוא לא
יושב בבית סוהר, והוא לא ברח מהארץ.

מר רותם:
אני נתמזיתי לאחר שקשתי נפטר. לא יכולתי
מידע. לפי מיטב ידיעתי מיכאל צור אמר שלי

ידוע לו. נודע לו לאחר מותו של קשתי.

הינ"ר י. הורביץ:
ישבתם על בעיות צי"ם?

מר רותם:
כן. עבדנו בחפיפה תקופה מסוימת.

י. מודעי:
מרגע צור היה נושא-רעש חוטמת הניהולת את ה...

מ"ר רוטם:

הוא יושב, מסר דו"חות בהנהלה, בדירקטוריון עד שהתפטר. בענין הזה לא עסקנו איתו, מפני שהענין הזה

הוא בחקירת המשטרה.

עוד משפט אחד בענין היעדים של החברה. תקנות התאגיד של צי"ם הן רחבות. אבל מנחים אותנו שני דברים: קודם

כל שיהיה בתחום העיסוק העיקרי שלנו. הדבר השני, כמובן - רוחיות הענין. אלה שתי המגבלות שאנחנו כפופים להם.

לנושא של המזון הקפוא: צי"ם הגיעה אליו מתוך זה

שהגיעו לשנות אה סדרי המטבח באוניות צי"ם. אמרו: קודם כל נקים מפעל שיספק מזון קפוא לאניות, על פי זה נחסוך מטבחים.

הי"ר י. הורביץ:

העלו את הענין רוזנבאום, שטרן וצור. אחר-כך התחילו להסביר.

מ"ר רוטם:

הענין לא התממש בגלל התנגדות משרדי ממשלה בסיכוי אנחנו קיבלנו את זה במצב של אי החלטה כאן או לא כאן.

גם את התכנית. ראינו שהיא לא בתחום העיסוק שלנו.

א. צרא:

חברת צי"ם בגלל מה שקרה לא תבעה אפילו פרוטה מהממשלה. ממילא היא לא קיבלה. תפנות בניגוד לענפים

אחרים לא נהנית משום מדיניות עידוד ממשלתית, אלא נלחמת בים הכללי, בניגוד אולי לארצות אחרות שבהן יש מדיניות עידוד די מרחיקת לכת.

מלה לשאלתו של חבר-הכנסת אבטבי, דיבר על ענין

סמכות יתר לממשלה. דובר על זה, גם בנושא מינוי חברי ההנהלה, גם בנושא שד"ר היועץ המשפטי לגבי הגדרת מטלות.

מ"ר רוטם:

נשאלה כאן שאלה, האם בהקשר עם התקלות של החברה לישראל. החוק שמקנה עדיפות לחברה לישראל לא

קשור בכלל לצי"ם. צי"ם להיפך - מזרימה רווחים לחברה לישראל. אנחנו גם לא נהנים מתמריצי יצוא, בשעה שענפים אחרים נהנים.

הי"ר י. הורביץ:

הישיבה נעולה.

הישיבה נעולה ב-11.05